

EPISTOLA AD COLOSSENSES.

ARGUMENTUM.

Colossenses, sicut et Laodiceses, sunt Asiani, et ipsi præventi erant a pseudoapostolis, nec ad hos accessit ipse Apostolus, sed eos per epistolam corrigit. Audierant enim verbum ab Archippo, qui et ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus jam ligatus scribit eis ab Epheso per Tichicum diaconem, et Onesimum acolythum.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Paulus.* Solito more salutationem præmittit. Qua præmissa de bonis eorum gratias agit, et fidem et dilectionem commendans orat, ut persicantur in Christo, cuius beneficia et primatum secundum utramque naturam commendat; deinde sui ministerii dignitatem commemorans monet ne per prophetiam vel legis cæremonias seducti a Christo recedant; tandem omnes simul secundum sexus et ætates et conditiones moraliter instruit, et in fine Archippum commonet sollicitum fore suscepti ministerii. *Apostolus*, etc. Nota omnibus dignitate recte hic apostolum se nominat, quia et his apostolus erat, quibus per discipulos suos prædicaverat.

VERS. 3. — *Gratias agimus.* Ostendit bona quæ receperunt, dum pro his gratias agit.

VERS. 6. — *Sicut*, etc. Id est, ita pure et vere, sicut per me et alios venit in universum mundum, et adhuc manet in eo, quasi dicat: Non minus vobis factum est, quam in aliis ecclesiis. Cum sit in mundo Evangelium, fructificat ibi per bona opera, et crescit augmentatione scientiæ, et numero fidelium. Non per hoc ii plus habent quam vos, sed ita hoc facit Deus, sicut est in vobis, et ideo nil debetis superaddere.

VERS. 7. — *Pro vobis*, etc. Quorum salutem desiderans, excepit Archippum adjuvare.

VERS. 8. — *In Spiritu.* Quia pro spiritualibus, non pro carnalibus diligitis.

VERS. 9. — *Impleamini in omni.* Magnum est plene scire quid Deus velit, in omnibus rebus activæ virtutæ et contemplatiæ.

VERS. 10. — *In scientia.* Ut non ignorant fidei suæ speciem, id est rem speratam, unde firmi erunt.

VERS. 11. — *In omni virtute.* Vos dico confortati a Deo in omni virtute, castitate scilicet et ceteris. Quod bene potest ille qui est claritas Patris, id est Filius. Vel secundum quod claram cognitionem vobis dedit.

VERS. 12. — *Gratias agentes.* Jam incipit dicere quod lex non prodest, sed nocet, et Christus ad omnia bona sufficit: quod inde potest sciri, cum ipse et alii apostoli (qui in legalibus fuerant) eis dimissis ad Christum confugerunt: Quasi dicat: Pro vobis oramus nos, gratias agentes Deo, ideo quia nos dignos facit, quod nunquam lex potuit.

A *Dignos nos fecit.* Non in lege, sed in lumine, id est per Deum qui est lumen de lumine, cuius gratia illuminamur. Vel in lumine, id est in clara cognitione, a quo devians cadit in tenebras. *Sortis.* Voluntas Dei, in humano genere sors est apud quem non est iniquitas, sed omnia facit per justitiam, etsi occultam.

VERS. 13. — *Eripuit nos de potestate.* Id est in inferno, in quo tenebamur a diabolo: tam ex proprio quam ex delicto Adæ. *Et transtulit*, etc. Quando attollens nos de imo tartari, induxit in cœlum cum unico Filio suo. Jam enim credentes, qui fixa mente devoti sunt, exente de sæculo duce dexteræ Patris angelò inducuntur in cœlum. *Regnum Filii.* De quo ipse dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo;* non ait: Non est hic, sed, *non est hinc*, quia peregrinatur quidem in mundo, sed non est de mundo. Regno enim suo dicit, *De mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo.* Erant de mundo, quando ad mundi principem pertinebant.

VERS. 14. — *Redemptionem.* Destructa potestate diaboli facultas libertatis nobis data est fuso illius sanguine, qui nullum habuit peccatum. Ut quia diabolus illos merito tenebat, quos peccati reos conditio mortis obstrinxit, hos per eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito poena mortis affecit.

C **VERS. 15.** — *Qui est imago.* Aliter imago regis est in nummo, aliter in filio. Nos sumus nummus, in quibus imago Dei Christus Filius. Nulla imago Dei debet coli, nisi illa quæ, hoc est quod ipse, nec ipsa pro illo, sed cum illo.

VERS. 18. — *Caput corporis Ecclesiæ.* Quia ita se habet ad Ecclesiam, sicut caput ad corpus. Et cum Ecclesia ab Abel coepit, quomodo caput eorum? Bene, quia est principium Ecclesiæ, id est fundator. *Qui est principium.* Ecclesia secundum divinitatem, id est fundator Ecclesiæ, quia omnes justos, qui ab Abel usque ad ultimum justum generantur virtute divinitatis et misericordiæ sue dono illuminavit. Secundum humanitatem etiam potest dici principium Ecclesiæ, quia super fidem humanitatis ejus fundata est. Et bene ipse est caput et principium, et rector, et fundator, quia ipse est primogenitus, etc. *Primogenitus*, etc. Sicut natus est ante omnia de Deo, ut omnia crearet, sic homo primus resurget, ut restauraret, ut semper sit primus et princeps.

D **VERS. 19.** — *Plenitudinem.* Quia omnia potest ex se; unde: *Sicut Pater habet vitam in se, sic et Filius qui suscitat et vivificat quos vult*, sic ostenditur perfectus Deus esse.

VERS. 20. — *Per eum reconciliare.* Deo placuit per eum reconciliare, et ipse pacificavit non gratis, sed per sanguinem cœlestia et terrestria, unde patet

bonitati introitus in eorum. *Omnis per enim facta, in ipso auctore vivunt.*

Vers. 21. — *Alienat et iniurici consilio ejus, quod idem valet, quia non repererunt quae per Moysen mandavit Deus utpote devoti idolis suis.*

Vers. 22. — *Reconciliavit in corpore. Si mortalis et mortuus potuit reconciliare, jam immortalis potest omnia facere.*

Vers. 23. — *Sicutamen permanetis. Ideo tot et tanta dixerat de Christo, ut ipsi popant spem in eo solo, in quo omnia sunt; non alicui elementorum vel angelorum se subjiciendos pertinet: hic solus cotendus est, et ad hunc non estimandus est quisquam. In universa. Quae nova creatura modo est sub caelo, adhuc tamen est peregrina, sed tamen venies ad gloriam.*

Vers. 24. — *Adimpleo. Ea passionum quae Christus sustinuit, vel quae modo sustinere praecepit, quae adhuc desunt, adimpleo, id est, paratus sum pati.*

Vers. 25. — *Factus sum ego. Ministerum Evangelii a Deo per Christum se factum dicit, ut ministerium a Deo acceptum, per idoneum servum impletatur, quod ignotum fuit a seculis. Data est mihi. Ut impleam quod Deus praordinavit de nobis, vos sciatis per incarnationem salvaci. Hoc dicit, ne videatur salus non esse promissa gentibus. Vel, misericordia est in nobis, tantum est enim quod a meis, quae ridua, quantum si a meipso.*

Vers. 28, 29. — *Corripientes. Contradicentes, corripimus, et vincimus, et obediens, docimus, in omni sapientia. Vera sapientia est cum Christus agnoscatur. Vnde nihil est in qua. Quasi dicit: Laberi mea, adjungit Deus miracula ad confirmationem.*

CAPUT II.
Vers. 1. — *Vobis et sequiuntur. Prae nobis Non enim minus propter his quas, non vidi, quam propter his quae vidi, sollicitus fuit Apostolus in apostolico obverso. Nam et in infernitatis charitate. Quam Deum ad nos habuit, qui pro nobis filium tradidit. Iusti amnes divites. id est opifices intellectus pleni, uti perfecte de abundantia et divinis habeant intellectum, velut de anima et de supernis spiritibus. Alter enim nemo ad cognoscendum nisi ascenditus est in nobis.*

Dei Patris, etc. Ut sciatis quod alii in persona sancti Paternarum filio et quoniam videt in substantia cum eo. Ad cognoscendum sicut credite, ad Christum tantum recurrete, quia in eo sunt omnes copiae, sed abscondebit vel idem ne misericordia loquitur. Christus enim et ea nondem inveneritis, quia non omnibus patent, sed his qui petunt et pulsant.

Vers. 4. — *Hoc autem. Non solum dico et ad ea rebatur quae non tam habetis, sed et in nemo decipias, et ratione mundanorum rerum abstractas a spe quae est in Christo.*

Vers. 5. — *Sed et spiritu. Sanctis datum est in spiritu videre remota. Caveam ergo subi quorundam acutis magistrum non latent.*

Gaudens. Per bonum propinquiores facit circa Pragmatum, quia gaudere se dicit, in dispositione, conservations eorum, et fidei stabilitate, ut scientes quae placeant. Deo in eo fuerant superiores. At vero

Vers. 7. — *Radianti. Majores in aeterna vita, super alios redificati in ipso. Id est vos majores qui in contemplatione estis.*

Vers. 8. — *Polluziam. Quod de lege pseudopredicatores dicunt. Et tamen. Quia tu haec falsum nullum utilitas, quod solet aliquando esse in fabi. Secundum elementum. Illos tangit qui prudentius id exponunt dicentes, Iudeus est aer, Nepheles mare, Iudeo cum diceret secundum philosophum esse iunna, addit, secundum elementum mandat quibus ad mones non qualescumque adoratores simulacrum, sed ei*

B quasi doctores et interpretatores signorum carceres esse.

Vers. 9. — *Supporaliter. Non quia corporis in Deus, sed verbo translato usus est, quia in templo manufacto, non corporaliter, sed umbratiliter habi- taxit, id est, praesiguratioibus signis. Corporaliter, quia in Christi corpore, quod sumpsit de virginis Iu- quam in templo habitat Deus, sed non illa in sanctis, quia ille caput in quo mores sensus, insistit, non solus tactus, quibus datus est spiritus ad measuram, de quibus non potest dici: Verbum caro factum est (Joan. 1), nec quisquam illorum dicitur unigenitus (Iacob. 1), sed unus, unius naturae, id est, unus deus.*

Vers. 12. — *Concepisti ei. Id est ad similitudinem sepultura eius baptizati. Per fidem operationis, id est credendo opera Dei. Exponit unum de operibus Dei, quod praeceps necessere est credere valentibus resu- gere, scilicet quod Christum suscitavit Deus, et quod exemplo Christi suscitat illos, unde subdit: Qui suscitat eum.*

Vers. 14. — *Delens. Non solum vobis gentiles Deus donavit, sed et nobis. Iudeis praevaricantes, quae sunt ex lege, dimisi. Et hoc. Delens.*

Chirographus. Dicit peccatum Adamus quod nullum est, nullum equum, non auctem nodum, alias quod omni- bus et alijs tolleretur non liberaremur a morte et inferno. Post impoeni occiditur, peccatum antea- gitur. Decretum est sententia in omniencia dominis adversa, qua dictum est: Morte moriemini, et post

Tunc regnus vestrum. Ut iam esset enim edum omnia in obliuio, id est oblatione vere agnus stans et implorans id est.

Vers. 15. — *Emportans principatus et potestas. Auctoritatem Iudaham, Israe- et Iudeorum iustos. Tamen longe ab hoc regno ad celata dorum compre- ter. Id est deum a spe rieborum. Triumphant, id est expugnans illos in Urce, quod non est in altero viro, sed palam. Si quis enim perfectionem excessit respicit, aperire videtur. Victor antiquus nos. Et, principatus et potestates trucidavit, id est ut Deum exterminaret. Triumphant illos in sempiterno. More tua.*

Uno, quippe verissime sacrificio pro misericordia, quidam culparum erat (unde nos principatus et potestates ad suendam supplicia dilectus sunt).

existit? unde ergo accepit diabolus exterritus post testamentum Domini ex cœnâ occidendi; inde interior quæ nos terrebatur potestas ejus occisa est?

Vers. 17. — *Quæ sunt umbrae;* etc. Tunc fuerunt huiusmodi precepta, quæ non servare i peccatum erat, nunc testimonia et confirmatio veritatis. Ego Scriptura quæ tunc sicut exactrix operum significativa, nunc testis est operum significatarum; et quæ tunc observabatur præsumptiōne, nunc reditetur ad confirmationem. *Corpus autem.* Id est, veritas hujus umbras est Christus, id est, ad Christum pertinet. *Vel illa omnia sunt corpus Christi;* id est significant corpus Christi, vel quod sumpsit de virginie, vel quod est Ecclesia.

Vers. 18. — *Volens.* Id est amans ea quæ non videt. *Vel, votiva scilicet suadere quæ non videt,* scilicet legi et ceremonias quarum rationem ignorat. *In statu.* Non aliud intelligit infatuus quam sensualitas corporis nisi super illas, ut in omnibus obsecraretur.

Vers. 19. — *Constricuum,* etc. In unum per coniunctionem, quia idem credunt, et eadem operauntur. *Et submissi trahant in subserendo.* Per nexus. Id est per charitatem, siue quæ membra non cohaerent, nec invicem servant, nec vivunt. *Un augmentum Dei.* Augmentum Dei reddentibus, sicut communiquerunt deserventibus.

Vers. 20. — *Si ergo mortui.* Hactenus monūst stantes ne seducerentur, nunc eos aggreditur, qui tanti aliquæ de lege servabant; quasi dicat: Vos videte ne seducamini, sed vos alii dicite quare legem servatis? Elementa dicit creaturas Iesu mundi. *Sic.* Inquit, cum fidem Christi acceperitis, essis separati a peccato, et ab elementis mundi, id est ab abstinentia, et ab omni superstitione creaturerum mundi. *Quid adhuc,* etc. Potest accipi cum Christo sic dicit Gallo, zidor multo nobis auctoritate.

Vers. 22. — *Quæ omnia ipso usu;* etc. Si quis utitur eis iustificatio sua, ut ab his abstineat, his datur; credens inde iustificari, vincunt in mortem. *Sup diei jam existentium servandum præcepta et doctrinas dominum;* etc, non Deum postquam enim virtus vestit, jam non habet Deum præcipit, sed Prohibet et auertit; iste præcipit, et rationibus docet, iustificatione oportet. *Id est multo super eorum.*

Vers. 23. — *Nisi humilitate;* etc. Non intelligitur hic illa humilitas, quæ est virgus, sed sicut ex Greco intelligitur, ea quæ mens servit humilia, id est pœna et terrena, id est dejectione animæ et spiritus. *Non ad patrem;* corpori. Quia in illis obsequiis multis labor est, qui est in panis, et non sunt. *In honore Dei,* cuius consilium iritulum dicitur, non sanctorum, quorum fides destruitur, et non sunt. *Ad satyramque ferme;* quia nulla subtrahunt. *In superstitione,* etc. Simplicata est religio, ut videantur vera quæ falsa sunt, quæ mentes in terra humiliant, ne erigantur, ad superbia; et obest corpori, cuius caput Christus: non in honore quia truncati capite Christo, explentes sensum carnis. *Sagina enim carnis,* est sensus ipsa-

disio humana, quia hoc dicit: subtilem quæ carnis tradit prudentia.

CAPUT III. *ad 1 Cor. 15. 12. secundum 1 Cor. 15. 12. secundum 1 Cor. 15. 12.*

Vers. 1. — *Quæ sursum sunt.* Non loco, sed modo excellentia. *ad 1 Cor. 15. 12. secundum 1 Cor. 15. 12.*

Vers. 2. — *Quæ sursum spiritualia;* quæ significabantur per carnales observantias, haec sunt gloria æterna et quæ ad eam ducuntur.

Vers. 3. — *Vita vestra abscondita.* Hoc est, tempus vestrum nondum advenit, quia nondum venit ætas, illa est Christi adventus, ubi discernentur arbores fructuose a sterilibus; sed tempus terrena almantum semper est paratum. *Cum autem Christus apparuerit, hoc est tempus nostrum!*

Vers. 5. — *Mortificare,* etc. Post rationes de plenitudine Christi, generalis exhortatio ad omnes de mortibus subditum, ne ad priorem consuetudinem redeant. *Membra vestra.* Id est partes veteris hominis, vel membrorum concupiscentias. *Formicalem,* etc. Describit delicta que membra appellat, ut post acceptam Veritatem rationem bonæ vite operam darent. Multum obest scire rationem veri, et non eam factis exsequi. Qui enim scit voluntatem Domini, ei non fecit, plagi caput ab multis (Luc. xii). *Et avaritiam.* Sub uno nomine duo pessima prohibet, idolatriam et avaritiam, quæ non est dispar nullità, quia radix omnium malorum, et peste una expletat opere quia sicut idolatria unit Deo afferre mititur gloriam, ne solidus nomen deitatis habebit, *Kavarus* in Dei res se extendit, ut solidus nequepet quæ Deus omnibus fecit: utraque Deo inimica, quia negant Deo quæ Iesus statuit.

Vers. 7. — *In quibus et vorambalans.* Hoc memorat ut se evassisse gaudium et de celo caverent.

Vers. 8. — *Nunc autem.* Supra vetuit graviora, nunc minora, ne haec poterint non periculosa. Sunt quæ non habent consuetudinem caritatis, quæ aliquando inobliganter: sicut etiam sunt quæ non habent consuetudinem mentientur, et tamen aliquando meminuntur: sicut in aliis. Prohibet ergo aliquando mentiri, et præcipue assidue mentiri, quod videntur.

Vers. 10. — *Qui rebatur.* Renovatio mentalis dicitur secundum Deum, et in epistola ad Ephesiens legitur: *vel secundum imaginem Dei,* ut sic legitur. Sed ideo secundum Deum the secundum alias creaturas.

Vers. 11. — *Caritatem ipsa est:* enim caritatem aiorum via quæ supèreneminet scientiam et omnibus precepit. Haec est vestis Domini, inconsutabilis desper contexta. Inconsutabilis non aliquando dissimilis, quæ ad unum pervenit, quia caritas in unum omnes colligit.

Vers. 15. — *Pax.* Hæc est necessaria ad unitatem corporis, quam ipsa fecit Pax Dei. Potest per dicti quæ non habent caritatem, caritas vero semper secum habet pacem.

Vers. 16. — *Doperes et componentes.* Haec dicit, ut doperes fratres illis qui presicunt, et componentis illis qui sciunt.

Intellexi non intelligo.

VERS. 17. — *Omne quodcumque.* Quia præcepit supra Deum laudari in corde, nunc et in verbis et in factis nomen Dei laudari, et exaltari bortatur: ut sic verba nostra et opera careant reprehensione, ut magnificetur Dominus, cuius magisterio invituperabiles sunt discipuli. *Omnia.* Non solum que facitis in verbo vel opere, sed omnia, etiam cogitationes, et si qua sunt alia. Vel quidquid facitis, facite omnia, id est perfectum, Deo attribuendo, et hoc est, facientes in nomine. *Gratias agentes.* Tunc vere agimus gratias Deo per Christum, si modum præcepitorum ejus custodiamus.

VERS. 21. — *Patres.* Modestos præcipit patres esse filii, ne coarctati ab illis, delinquent in illos, et Deum offendant. Ira enim inconsiderata res est, ita ut aliquando nec sibi parcat qui irascitur.

VERS. 23. — *Ex animo operamini sicut Domino.* Eam Deus innocentiam probat, qua homo non metu pœnæ sit innocens, sed amore justitiae: nam qui timore non peccat, quamvis non noceat aliis, sibi tamen plurimum nocet. Simulata æquitas non est

A æquitas, sed duplicatum peccatum, in quo est iniqutis et simulatio.

CAPUT IV.

VERS. 3. — *Ostium.* Id est os meum faciat aperatum: quod ad hoc datum est, ut inde prodeat verbum. Apertum est, quando multa et magna dicit.

VERS. 5. — *Tempus redimentes.* Id est opportunitatem prædicandi eis, aliquibus modis, præparantes.

VERS. 8. — *Ut cognoscat que circa vos sunt et consoletur corda vestra,* etc. Magis cavit qui se videt cognosci, quam qui se videt ignorari.

VERS. 10. — *Accepistis,* quod rediit ad me, et ideo si venérunt.

B VERS. 16. — *Facite ut et in,* etc. Ex hoc loco intelligimus, quod generales sunt instructiones Apostoli, et ad omnium hominum profectum scriptæ sunt epistolæ.

VERS. 18. — *Memores estote,* etc. Antequam salutationem ponat, præmittit exhortationem dicens: *Memores,* etc.

EPISTOLA I AD THESSALONICENSES.

ARGUMENTUM.

Thessalonenses sunt Macedones. Hi in Christo Jesu acceperunt verbo veritatis persliterunt in fide, etiam in persecutione civium suorum. Præterea, nec repperunt falsos apostolos, nec ea quæ a falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab Athenis, per Tichicum diaconem, et Onesimum acolythum.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Silvanus et Timotheus.* Nominibus illorum præscribitur salutatio, sed sensus et verba hujus epistolæ solius apostoli sunt.

VERS. 2. — *Gratia vobis et pax.* De more suo salutationem præmittit, qua præmissa de bonis eorum gratias agit, commemorans non solum fidem et opera, sed etiam conversionis modum et malorum sustinentiam.

VERS. 3. — *Ante Deum.* Inde ita certi ac si jam vivi deatis, et ita eos animat.

VERS. 5. — *In Spiritu sancto.* Quia per me receperistis dona Spiritus, non parce, sed in plenitude. *Quales fuerimus,* etc. Per hoc etiam quod nos passi sumus in exemplum vobis, patet quod Deus vos dilexit et elegit.

CAPUT II.

VERS. 1. — *Quia non.* Hoc de illo scitis, quia non sicut in prosperitate sæculari, quæ inanis, sed in multa sollicitudine pro adversis: et propterea habuimus fiduciam non in nobis qui fragiles, sed in Domino.

VERS. 2. — *In Philippis.* Pressuram quam hic commemorat, passus est propter spiritum pythonem, quem a puella ejecerat.

VERS. 3. — *Exhortatio.* Hic contra pseudoapostolos videtur incipere commemorans de Evangelii veritate, deinde sua inter nos prudenti conversatione. *In dolo.* Etiam veritas est in dolo quando non pro amore veritatis et utilitate auditorum prædicatur, sed ut gloria vel aliud lucrum acquiratur.

VERS. 4. — *Non quasi hominibus placentes.* Hoc nisi ipse operetur in nobis, vitare nequitinus. Quas enim vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor non sentit, nisi qui ei bellum indixerit: quia si cuiquam facile est laudem non cupere, dum negatur, difficile est tamen ea non delectari cum offertur.

D VERS. 5. — *Neque.* In hoc tangit pseudoapostolos, qui se potius quam Dei doctrinam commendari volebant. Apostolus autem, qui gloriam non ad præsens, sed in futuro quærebatur, se humilem faciebat, ut Dei prædicatio exaltaretur. *In occasione.* Non dico in avaritiam, sed nec feci vel dixi, in quo esset occasio avaritiae. Inde est. *Deus testis,* qui novit cor: hoc enim non ita patet hominibus.

VERS. 7. — *Possentius vobis,* etc. Intantum gravat pseudoapostolorum causam ut se abnuere dicat, cum licet illi subsidia requirere ad comprimentum illos quibus nec facultas erat, nec pudor poscendi. Apostolicæ autem potestatis debitum vocat *onus,* propter pseudoapostolos, qui illud indehinc usurpantes importune a plebis exigebant. *Filios suos.* Alienos filios quandoque nutrit mulier pro mercede, non ex amore proprios vero, ex dilectione.